

Rit Ornelis

HET EIGEN GELIJK

INLEIDING

Ik ben een gatenvuller. In discussies voel ik feilloos aan wat er ontbreekt. Mijn plaats is van nature liefst ‘in het midden’, waar ruimte is om de zaak van alle kanten te bekijken. Al mijn hele leven lang treed ik niet snel op de voorgrond, maar ik observeer wel voortdurend. Ooit was dit uit noodzaak, omdat ik opgroeide met een gebrek aan zelfvertrouwen. Ik bleef lang onzichtbaar en wellicht zag ik daardoor snel wie of wat niet gezien werd.

Met mijn eeuwige ‘bekijk het eens van de andere kant’ heb ik geregeld mensen op de zenuwen gewerkt. Grijstinten in een zwart-witdiscours aanbrengen is blijkbaar storend voor velen.

De laatste jaren lijkt de polarisatie te groeien, of wordt ze minstens steeds zichtbaarder via verschillende kanalen zoals de sociale media. Er is een tendens om standpunten vacuüm te verpakken zonder lucht voor andere perspectieven of nuance. Als gatenvuller maakt dit me erg bezorgd. De toon van debatten is scherp, verwijtend, aanvallend. Ik wil begrijpen waarom we liever in de loopgraven zitten dan samen picknickend op het veld daartussen.

Het is niet nieuw. Als tiener leerde ik dat volwassenen hun ideeën hadden over wat hoorde. Zo wenste een tante me vanaf mijn zestiende telkens met Nieuwjaar ‘een vriendje’ toe. Ik was negentien toen een professor ontwikkelingspsychologie het niet normaal vond wanneer je als achttienjarige geen interesse toonde in het andere geslacht. Ik had nog nooit een liefde gehad, en dat stond niet meteen te gebeuren. De boodschap van de professor, toch een

autoriteit op dat gebied, kwam binnen. Wist zij veel dat ik op meisjes viel, ik besepte het zelf pas jaren later. Een nieuwe wereld ging open: lesbische verenigingen, lesbische cafés en lesbische praatgroepen waren plekken waar iedereen zonder oordeel zichzelf kon zijn. Alleen bleek er geen plaats te zijn voor mannen. Op mijn eerste lesbiennefuif én de avond van mijn eerste kus zweefde ik happy naar de vrouwelijke dj. Voor mijn kersverse vriendin vroeg ik een nummer van Prince aan. De dj keek me scheef aan en zei dat er geen nummers van mannelijke artiesten gedraaid werden. Ik plofte van mijn wolk, keek haar sprakeloos aan en stapte verward terug naar mijn vriendin. Is goede muziek niet gewoon goede muziek? Is er een opdeling ‘mannenmuziek’ en ‘vrouwenmuziek’? Het ging nota bene over Prince, die toen al durfde te flirten met het gangbare beeld van mannenmode, met zijn hoge hakken en vesten met kant of fluweel. Juist hij werd in de mannenhoek geduwd. Deze en nog meer kritische bedenkingen werden in lesbische kringen niet goed onthaald. Alsof ik plots niet meer tot het lesbiennclubje behoorde.

In de jaren die volgden bleef ik verwonderd over standpunten die weinig ruimte lieten voor een andere kijk. En ik bleef gaten vullen. Meer dan eens werd mij verweten dat ik een ‘softie’ was, of een naïeveling die het allemaal niet begreep. Eigenlijk werd ik veroordeeld omdat ik niet duidelijk één kant opging. Hun kant.

Ik heb veel sympathie voor mensen of bewegingen – zoals de wokebeweging – die hun nek uitsteken door op te komen voor de minder zichtbare personen en onderdrukte stemmen. Het is goed om mensen te doen nadenken en bij te sturen. Openheid, verdraagzaamheid en solidariteit zijn voor mij essentieel voor een warme samenleving. Dus laten we wat meer stilstaan bij hoe we met anderen omgaan. De intentie is echter niet om meningen af te schaven naar een behapbare vorm. Dan vindt iedereen alles op tafel niet echt lekker maar wel eetbaar. Het is wél een pleidooi om smaken te leren appreciëren, zodat verschillende perspectie-

ven naast elkaar kunnen leven. Een pittig debat is welkom, zolang we daarna maar samen genieten van het dessert.

Zo loopt het helaas niet altijd. Zelfs bij het opkomen voor de minderheidsstem worden andere perspectieven genegeerd. Dit creëert opnieuw ongelijkwaardigheid. Elke kritische stem die wijst op andere perspectieven, wordt in toenemende mate gezien als 'tegen'. Ik heb als overtuigd gatenvuller geen zin om beoordeeld te worden als niet-begripvol omdat ik een kanttekening maak. Daarmee haal ik niets onderuit, ik plaats er alleen iets naast. Mensen die monddood gemaakt worden, haken af of gaan in de tegenaanval. Zo wordt polarisatie alleen maar in stand gehouden. Hoe kunnen we die vicieuze cirkel doorbreken?

Veel mensen om mij heen aarzelen steeds vaker om nog te spreken. Het gaat om open en respectvolle mensen, die net als ik bang worden om zich te verbranden als ze de 'verkeerde' dingen zeggen. Toenemende geboden en verboden willen ons sturen in de manier waarop we in de wereld moeten staan. Een wereld die terecht diversifieert, maar tegelijk alsmaar complexer wordt. Een vriendin vertelde me dat haar man thuiskwam en meldde: 'Schat, weet je wat? Ik ben een cisman!' Dat had hij nooit beseft, dat het een naam heeft wanneer een man zich als man definieert. Hij voegde eraan toe: 'Moet ik me nu anders gedragen dan?' Het bracht een lach teweeg, maar tegelijk wijst het op de groeiende druk om wat vanzelfsprekend was anders te definiëren. Die stem van weerstand is even legitiem. Zelfs al is het voor velen van groot belang dat de juiste taal wordt gebruikt en er op die manier erkenning is voor eigenheid.

De weerstand roert zich eveneens steeds vaker op een breder maatschappelijk niveau. Ik denk hierbij aan (reclame)campagnes, aan literatuur en artikels en duidingsprogramma's op tv waar theatermakers, schrijvers, psychologen, sociologen en andere -logen reflecteren over wat er gaande is, en wijzen op de gevaren van polarisatie. De roep om grijstinten neemt toe.

Niet alleen in maatschappelijke thema's zien we het streven

naar het eigen gelijk, het speelt evenzeer op persoonlijk niveau. Het schaadt relaties. Bijna twintig jaar werkte ik met jongeren in een problematische opvoedingssituatie. Ze vochten met hun omgeving om het recht gezien te worden. Ouders zagen de behoeften van hun kinderen niet omdat ze nog vochten voor de erkenning die ze zelf nooit kregen. Als preventieadviseur psychosociale aspecten hoor ik nu al enkele jaren de verhalen van mensen die lijden onder conflicten met collega's en leidinggevendenden. Ieder heeft zijn kijk op een situatie en gaat uit van zijn gelijk. Toch is het zelden een kwestie van 'gelijk hebben'; het is eerder een kwestie van verschillen in de manier waarop ieder naar iets kijkt. De enige manier om bruggen te maken in gekneusde relaties is mensen ertoe te bewegen in elkaars schoenen te gaan staan.

Een van de drijfveren om dit boek te schrijven is een persoonlijke. Een vriendschapsrelatie liep pijnlijk stuk op de onverzettelijke overtuiging dat de ander wist wat er in mij omging en mij niet toeliet daar zelf een idee over te hebben. Het principe is hetzelfde: diskwalificatie van het perspectief van de ander.

Niets menselijks is me vreemd. Ik maak me net als iedereen schuldig aan polariseren. Wanneer iemand mijn beleving of perspectief wegwuift als was het een irritante vlieg in de kamer, is er nog steeds ontploffingsgevaar. Het zal wel te maken hebben met de weg die ik aflegde om mijn onzekerheid af te gooien en ervoor te zorgen dat ik door anderen gezien werd. Iedereen heeft zo zijn ervaringen en gevoeligheden die meespelen. Daardoor besef ik dat het minstens even belangrijk is om te begrijpen waarom het zo moeilijk is om uit de egelstelling te komen. We dragen zo veel met ons mee wat niet zichtbaar is voor anderen.

Walk gently in the lives of others, not all wounds are visible.

CARLA STOKES

Ik wil samen met jou op weg gaan, nadenken over het waarom en het effect van polarisatie. Voor we op pad gaan, plaats ik enkele wegwijzers: uitgangspunten die als een rode draad door de verdere tocht lopen. Dan wil ik samen kijken naar onze relaties, in verschillende contexten. Daarbij zoek ik naar factoren die kunnen verklaren waarom we vechten. Wat beschermen we? Wat weerhoudt ons ervan bruggen te slaan? Op onze weg kijken we reeds naar hoe het anders zou kunnen, wat mogelijke alternatieven zijn om uit de polarisatie te blijven. Ten slotte geef ik enkele samenvattende richtlijnen mee die ons kunnen helpen op een begripvollere en warmere manier met elkaar om te gaan.

De koffer is ingepakt, daar gaan we.

© 2022 Manteau / Standaard Uitgeverij nv, Franklin Rooseveltplaats 12,
B-2060 Antwerpen en Rit Ornelis

www.standaarduitgeverij.be
info@standaarduitgeverij.be

Vertegenwoordiging in Nederland:
New Book Collective, Utrecht
www.newbookcollective.com

Eerste druk november 2022

Omslagontwerp: Herman Houbrechts
Opmaak binnenwerk: Ready2Print
Illustratie p. 3: ©Shutterstock

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand
of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,
mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke wijze ook, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 978 90 223 3905 3
D/2022/0034/256
NUR 320